

Când se prăbușesc zidurile...

Scriind propoziția de mai sus, îmi dau seama că unora i se va părea un joc facil de cuvinte! Nu e așa. Titlul spectacolului despre care voi scrie aici este chiar acesta, fiind vorba despre Căderea Zidului Berlinului, despre Revoluția Română și despre cum au trăit artiștii în anul premergător acestor evenimente excepționale.

La drept vorbind, am dorit să comunic admirația mea pentru singurul teatru privat de limbă maghiară din România care, iată, rezistă de 15 ani, dă spectacole, face turnee în străinătate, organizează chiar și un microfestival de teatru.

Cei doi actori, patronii, dacă pot spune așa, de fapt creatorii-fondatorii ai Studioului KISS („kiss” înseamnă MIC), Kiss Torek Ildiko și soțul ei Varga Vilmos, au găsit de cuvânt să omagieze într-un fel aparte cei douăzeci de ani de la evenimentele care ne-au schimbat tuturor viața (le-au schimbat-o chiar și acelora, sau mai ales acelora, cărora le era atât de bine, că ar fi dat orice să nu se clinească nicio cărămidă din zidul... comunist!).

Și iată ei au gândit spectacolul **Când zidurile se prăbușesc** ca un fel de *Jurnal* al anului de grație 1989, cu consemnarea evenimentelor atât din plan profesional, cât și personal. Pe micuța scenă din beciul foarte bine amenajat, cu gust și pricepere, pe scenuța de doi metri și jumătate, într-un decor simplificat dar sugestiv, cu câteva elemente esențiale de recuzită și mobilier, Ildiko începe citind o poezie, o odă închinată „Conducătorului iubit, Nicolae Ceaușescu”, apoi dă citire alteia, care o omagiază și pe „Tovarășa Elena.” Tonul e parodic, dar și fals devotat; fețele noastre se zbărlesc, mai ales că în dreapta și-n stânga mea se află vreo zece colegi, actori ai trupei Szigligeti, și nouă ne erau încă mai greu de suportat decât poate celor din sală... poeziile închinare cu atâta zel de poezii curții dictatorului și academicienei doctor inginer...

Apoi Ildiko deschide Agenda ei din anul 1989 și începe să citească ca dintr-un *Jurnal*. Cine o cunoaște pe actriță – și eram destui în sălița Studioului – știe că ea chiar ține permanent o Agendă la zi (când a fost șefa Secției maghiare agenda ei putea deveni oricând jurnalul de bord al instituției!) în care își notează scrupulos orice activitate, repetiție, spectacol, întâlnire, cu orele exacte. Așadar, iată că jumătate din scenariul spectacolului se afla chiar în agenda ei. Noi știam însă cât de exactă și exigentă era, poate și fiindcă, cel puțin pe jumătate, este... nemțoaică. La scenariu a mai folosit, cum mărturisește ea însăși, și texte scrise de Ady Endre, Dsida Jenő, Farkas Arpad, Fabian Imre, Ferenczes István, Illes Gyula, Radnoti Miklos, Remenyik Sandor, Sutő Andras, Toke Csaba, Tökés László, Mara Nicoară, Alexandru Andrițoiu.

Încet, încet, intrăm în intimitatea familiei Kiss-Varga, ei discutând în șoaptă lucrurile mai delicate, ba chiar acoperind (aici s-a râs, ca la amintirea unui coșmar) telefonul cu o bucată de blană dintr-un guler vechi. Când Vili discută la telefon cu un coleg și prieten din Budapesta, se vede limpede că e timorat, știind că telefonul e ascultat, iar scrisorile citite cu mare atenție la Securitate, în speranța că doar-doar vor găsi ceva compromițător...

Dar și mai speriată pare ea, știind că nu va avea ce pune pe masă când vin prietenii din Ungaria la ei în vizită. „Fii liniștită, îi spune el cu un glas complice, mi-au spus că aduc ei carne... Și apoi, știi tu că nu doar carne aduc, o să gustăm și o ciocolată bună și o cafea adevărată.” Acum chiar râdem, la amintirea așa-zisei cafele, oribilul produs cu „nechezol” pe care eram nevoiți s-o bem, cu scârbă, că doar se știe ce mari cafegii sunt artiștii...

Urmează un dialog al celor doi actori, legat de spectacolele din acel an, de vizionările nenumărate la care veneau în alai, activiști și cenzori și tovarăși de la Partid,

KISS TOREK Ildiko și VARGA Vili

de la Județ, de la Direcția Teatrelor etc. Vocile lor capătă accente dramatice, se aduc nume și titluri, relatările lor devin mărturii cutremurătoare...

Se citesc fragmente din articole de ziar, se vorbește despre căderea Zidului Berlinului, prilej ca Ildiko să aducă vorba despre părinții ei care locuiau în Germania Federală și pe care n-avea voie să-i viziteze... Se rostește apoi cuvântul Timișoara și data de 17 decembrie. A, dar tot noi știm că cei doi sunt legați, mai ales Vili, de acest oraș, unde au jucat și au trăit o vreme... Revoluția o „auzim“ și o „revedem“ cu ochii minții prin mărturii și poeme... E seara de ajun, iar ei ne povestesc cu emoție, împodobind brăduțul de Crăciun.

Câteva poezii încălzesc atmosfera. Sunt poeți îndrăgiți, unii chiar puși la index de autoritățile acelor ani sau, dimpotrivă, au făcut parte din corul lăudătorilor din interes.

Un moment emoționant este cel în care cei doi vorbesc despre repetitiile la *Vulpea și strugurii*, frumoasa piesă a lui Figueredo. Vili l-a jucat cândva pe Esop, iar acum Ildiko, cu textul în mână, îi dă replica. E un prilej fericit să facă elogiul limbii; cum se știe, Esop o ridică în slăvi, fiindcă da, cu ea se fac declarațiile de iubire, se impune pacea, se solicită libertăți, se spun lucruri înțelepte, se omagiază frumusețile lumii, florile și femeia iubită, fie ea mamă, soră, soție... Dar tot ea e prilej de ceartă și de bărfă, cu ea se jignesc oamenii, se aduc injurii, se declară războaie, se nasc discordii, se rostesc vobe de ură, de dispreț, se țes intrigi, se calomniază, se denigrează... Ce importantă e totuși limba!

Cei prezenți înțeleg unde „bate“ scena: actorii cunosc prețul limbii, mai ales când sunt în situația privilegiată de apărători cu drepturi depline ai limbii materne...

Kiss Torek Ildiko susține pe bună dreptate în pliantul spectacolului că au gândit împreună cu Vili acest spectacol, deopotrivă pentru cei mai vârstnici, care au trăit în acei ani și au parcurs cu propriile lor vieți etapele revoluției și au azi și bucuriile și decepțiile ce decurg din reușita ei (parțială), dar și pentru cei tineri, cărora nu le vine să creadă că *noi* am trăit așa, că am putut îndura toate acele tratamente inumane, sărăcia și lipsurile, frigul și întunericul și permanenta frică de Securitate...

E un spectacol-mărturie, emoționant, pe care cei doi actori îl dedică, la 15 ani de la înființare, 15 ani de când „rezistă” ca trupă particulară, spectatorilor lor fideli... azi când se pot exprima liber și când nu se mai tem că sunt urmăriți, nu se mai cenzurează spectacolele, nu se mai deschid scrisorile, nu se mai ascultă telefoanele. „Oare?”, scrie ea... și noi cădem pe gânduri...

Publicul i-a aplaudat îndelung, apreciind gestul lor deopotrivă artistic și civic, cu sentimentul că poate iertăm câte ni s-au făcut, dar nimeni, niciodată nu ne poate împiedica să ne amintim mereu... Chiar și după douăzeci de ani...

Teatrul de Stat Oradea. Trupa Szigligeti – Când zidurile se prăbușesc. Scenariu de Kiss Torek Ildiko. Regia: Varga Vilmos. Scenografia: Tolnay Tiborl. Interpretează: Kiss Torek Ildiko și Varga Vili. Data premierei: decembrie 2009.

Teatrul vienez pentru copii

În primăvara anului 2006, doamna Sylvia Rotter, actriță și directoare a unui cunoscut teatru vienez pentru copii (Das Wiener Kindertheater), a venit la Oradea însoțită de actrița Mona Erhan, asistenta ei. Împreună cu Marius Aron, directorul Teatrului pentru Copii și Tineret Arcadia, cărora li s-a alăturat cu bucurie și dl. Micu, directorul Liceului „Aurel Lazăr”, și actrița Angela Tanko, de la Teatrul de Stat din Oradea, cele două doamne au pus la cale proiectul unui Teatru pentru Copii, făcut cu copii! O inițiativă ce avea să devină foarte curând unul dintre fenomenele culturale așteptate cu interes de orădeni.

A urmat un *workshop*, selecția copiilor din mai multe școli din oraș și, în final, o premieră cu o cunoscută piesă de Shakespeare, *Visul unei nopți de vară*. Entuziasmul primei reușite i-a îndemnat pe organizatori să continue și, iată, de atunci încoace, în fiecare stagiune, micul teatru – devenit o instituție, ce-i drept fără sediu, fără director și regizori angajați, doar cu susținători inimoși! – a oferit copiilor prilejul să se afirme pe scenă, să joace teatru, iar publicului (alcătuit, în principal, se-nțelege, din colegi, prieteni, părinți, bunici, profesori) șansa să-i aplaude; în plus, copiilor li se dă posibilitatea să se cunoască mai bine nu doar unii cu alții, ci și pe ei înșiși, să socializeze, să învețe să poarte conversații și să argumenteze, să se obișnuiască cu disciplina impusă în repetiții, cu punctualitatea, să scape, cum ne-au mărturisit unii dintre ei, de complexe și de temeri de tot felul, și, de ce nu, să prindă drag de profesia de actor! Idei generoase, nu-i așa?

În 2007, a venit rândul lui Goldoni cu spumoasa comedie *Slugă la doi stăpâni*; în 2008 un nou Shakespeare, *Cum vă place*. Cu acest spectacol elevii au fost invitați la Festivalul „Bufonul în castel” de la Bonțida.

În anul 2008, doamna Rotter a înființat Asociația „Teatrul vienez pentru copii – Copiii joacă teatru”. La București a găsit susținători în primul rând în persoana actorului Dan Puric care, ajutat de câțiva membri ai trupei Passe-Partout (Valentina Popa,